Innspillsrunde om framtidas videregående opplæring
Avsender: Elin Dahling, privatperson

Til Utdanningsdirektoratet

Innspill om fremmedspråk og yrkesfag i framtidas videregående opplæring

Jeg ber Utdanningsdirektoratet bevare fremmedspråk som en forpliktende del av studieforberedende opplæring og sikre at nye studieforberedende retninger ikke svekker yrkesfagene eller reduserer antallet som oppnår fag- eller svennebrev.

Bakgrunn for innspillet

Jeg skriver som privatperson og mor til tre barn i årskullene 2013, 2017 og 2023. Døtrene mine vil møte ulike faser av det videregående opplæringssystemet som nå utformes. I dag jobber jeg med utdanningspolitikk, men har arbeidet i 13 år som lektor i ungdomsskolen og videregående skole. Jeg har én fullført bachelorgrad, grunn- og mellomfag i spansk, en mastergrad og praktisk-pedagogisk utdanning på toppen. Samboeren min er tysk og lektor i spansk ved en videregående skole. Vurderingene i dette innspillet er mine egne, og ikke uttrykk for synspunktene til nåværende eller tidligere arbeidsgivere.

Jeg har også vært heldig å studere i utlandet i flere år. Det har gitt meg en konkret erfaring med hva språkkunnskaper betyr når man skal orientere seg i et annet samfunn, forstå institusjoner og sosiale koder og bygge relasjoner som ikke er avhengige av at alle møtes på engelsk. Denne erfaringen er en viktig del av bakgrunnen for min bekymring for fremmedspråkenes plass i videregående opplæring.

Fremmedspråk må fortsatt være en del av studieforberedtheten

Forslaget om å gjøre fremmedspråk valgfritt kan framstå som en praktisk måte å gi elevene større frihet på. Problemet er at formell valgfrihet ikke nødvendigvis gir et reelt tilbud. Når et fag ikke lenger er obligatorisk, vil elevtall, skoleøkonomi, timeplan og tilgang på lærere få større betydning for om skolen faktisk oppretter grupper. Dette vil særlig kunne ramme små skoler og elever i distriktene. Over tid kan færre elever også svekke rekrutteringen av språklærere og fagmiljøene som utdanner dem.

De ytre insentivene til å velge språk er allerede begrensede. Fremmedspråk er normalt ikke et særskilt opptakskrav til høyere utdanning på samme måte som enkelte realfag, og språkpoengene fjernes fra opptaket fra 2028. Hvis faget samtidig mister sin forpliktende plass i studieforberedende opplæring, er det en reell risiko for at tilbudet gradvis bygges ned. Det er langt vanskeligere å gjenreise lærerkompetanse og fagmiljøer enn å opprettholde dem.

Fremmedspråk er heller ikke bare et kommunikasjonsverktøy. Å lære et annet språk gir tilgang til tekster, offentlig debatt, humor, historiske erfaringer og begreper som ikke alltid lar seg overføre presist. Elevene får øvelse i å forstå at mennesker kan beskrive den samme virkeligheten på ulike måter. Det styrker evnen til perspektivtaking og gjør dem bedre i stand til å tolke både egen og andres kultur og identitet. Digitale oversettelsesverktøy kan være nyttige, men de erstatter ikke denne kompetansen. Dessuten er øvelsen i å lære et språks systemer og struktur overførbart til andre kognitive prosesser, som for eksempel å lære systemer i matematikk og fysikk.

Innspillsrunde om framtidas videregående opplæring
Avsender: Elin Dahling, privatperson

Språkkunnskap i konfliktforebygging og forsoning

Språkkunnskap skaper ikke fred alene, og manglende språkkompetanse er ikke i seg selv årsak til konflikt. Likevel har språk en konkret betydning i arbeid som skal forebygge konflikter og bygge tillit. Direkte kommunikasjon reduserer avhengigheten av mellomledd og gjør det lettere å oppdage nyanser, misforståelser og ulike fortolkninger før de fester seg. Det gjelder i diplomati og internasjonalt samarbeid, men også i forskning, journalistikk, næringsliv, beredskap og sivilsamfunn.

I freds- og forsoningsarbeid er det nødvendig å forstå hvordan ord er knyttet til historie, tap, tilhørighet og politiske erfaringer. Den som kan språket, får bedre tilgang til hvordan partene selv beskriver situasjonen, og kan lytte uten at alt først filtreres gjennom oversettelse. Språkkompetanse er derfor en del av samfunnets langsiktige beredskap for internasjonalt samarbeid og konflikthåndtering. En skolepolitikk som reduserer bredden i fremmedspråkene, vil på sikt også redusere tilgangen på slik kompetanse.

Dette får enda større betydning i en tid der Norge er avhengig av et tett og tillitsfullt samarbeid med europeiske land om sikkerhet, beredskap, energi, handel, forskning og demokratiske institusjoner. Europa er ikke et engelskspråklig fellesskap. Engelsk er nødvendig som felles arbeidsspråk, men gir ikke alene direkte tilgang til de nasjonale offentlighetene, historiske erfaringene og politiske diskusjonene som former beslutningene i landene vi samarbeider tettest med. Kompetanse i blant annet tysk, fransk, spansk og andre europeiske språk gjør det mulig å forstå flere kilder, bygge relasjoner og samarbeide uten at all kommunikasjon må gå gjennom et felles tredjespråk. Å svekke rekrutteringen til disse språkene nå vil derfor være kortsiktig. Norge bør snarere sikre en bred og langsiktig språkkompetanse som styrker vår evne til å delta aktivt og informert i Europa.

Jeg anerkjenner at fremmedspråk kan være krevende for enkelte elever. Udirs eget kunnskapsgrunnlag viser at matematikk og fremmedspråk kan være barrierer for elever med svake grunnskolekarakterer. Det bør møtes med bedre undervisning, tidlig støtte, fleksibel progresjon og målrettede tilpasninger. Å gjøre faget valgfritt for alle er et lite presist svar på utfordringene til den gruppen som trenger andre løsninger.

Nye studieforberedende retninger må ikke fortrenge yrkesfag

Jeg er også bekymret for hvordan nye studieforberedende retninger kan påvirke yrkesfagene og veien til fagbrev. Retninger med navn og innhold knyttet til helse, teknologi, aktivitet, næringsliv eller andre arbeidsområder kan gjøre studieforberedende opplæring mer relevant. Samtidig kan de gi elever og foresatte inntrykk av at opplæringen er yrkesrettet på en måte som gir yrkeskompetanse. Det må kommuniseres tydelig at disse løpene gir generell studiekompetanse, ikke fagbrev, autorisasjon eller annen yrkeskvalifikasjon.

Det er positivt dersom færre begynner på yrkesfag bare for å gå over til påbygg etter to år. Men en nedgang i overgangen til påbygg er ikke i seg selv et godt resultat dersom de samme elevene i stedet velger studieforberedende fra starten. Reformen må vurderes etter hvor mange som faktisk oppnår fag- eller svennebrev, får læreplass og går inn i relevant arbeid. Udir har selv vist til at en økende andel av yrkesfagelevene går videre til påbygg, samtidig som arbeidslivet trenger flere fagarbeidere.

Innspillsrunde om framtidas videregående opplæring
Avsender: Elin Dahling, privatperson

Studieforberedende opplæring bør ikke bli standardvalget for elever som er usikre, eller for elever som i hovedsak har praktiske interesser og styrker. En akademisk utdanningsvei er ikke den riktige veien for alle, og den bør heller ikke framstilles som den tryggeste eller mest attraktive løsningen uavhengig av elevens forutsetninger. Elevene trenger god rådgivning, yrkesfaglige tilbud av høy kvalitet, tilgang på læreplasser og reelle muligheter for videre utdanning etter fagbrev.

Hva jeg ber Udir følge opp

Jeg ber Udir beholde fremmedspråk som en tydelig og forpliktende del av studieforberedende opplæring, om ikke for alle som skal videre inn i akademiske studieretninger, så i det minste for den delen av elevene som ønsker seg i retning humaniora. Om det likevel gjøres valgfritt, bør konsekvensene for små skoler, distrikter, lærerrekruttering, universitetsfag og eksamenstilbud utredes. Elever som strever, bør få bedre og mer fleksibel støtte uten at fremmedspråk avvikles for alle.

Jeg ber også Udir utrede hvordan de nye studieforberedende retningene kan påvirke søkningen til hvert yrkesfaglig utdanningsprogram. Forskjellen mellom studiekompetanse og yrkeskompetanse må være synlig i navn, informasjon og rådgivning. Virkningene bør følges over tid gjennom utviklingen i søkertall, læreplasser, påbygg, omvalg og antallet som oppnår fag- eller svennebrev, fordelt på utdanningsprogram og fylke.

Målet bør være et videregående opplæringstilbud som gir elevene flere reelle muligheter uten å bygge ned viktig kunnskap eller skyve flere inn i en akademisk retning som ikke passer dem. Det krever at språkfagene behandles som en del av studieforberedtheten, og at yrkesfagene vurderes ut fra om flere faktisk ender med den kompetansen arbeidslivet etterspør.

Kildegrunnlag

Kildene nedenfor dokumenterer de sentrale faktiske premissene. Vurderingene og anbefalingene i innspillet er mine egne.

1. **Foreslår egen helseretning på studieforberedende.** Utdanningsdirektoratet, 8. oktober 2026. Lenke
2. **Vi ønsker innspill på fremmedspråk.** Utdanningsdirektoratet, 24. august 2026. Lenke
3. **Kort om fremmedspråk.** Utdanningsdirektoratet, sist endret 13. november 2024. Lenke
4. **Matematikk og fremmedspråk barrierer i videregående opplæring.** Utdanningsdirektoratet og NIFU, 28. april 2026. Lenke
5. **Språkpoeng.** Samordna opptak, gjeldende informasjon kontrollert oktober 2026. Lenke
6. **Norge trenger flere fagarbeidere.** Utdanningsdirektoratet, Fakta om fagopplæringen 2025 publisert 2026. Lenke